

ANDREI
PLEȘU

REFORMA CULTURII - LA URMĂ...

TEATRUL ȘI REVOLUȚIA

Imediat după decembrie '89, teatrele - ca și alte instituții de cultură - au cunoscut câteva luni de stupeoare. Spectacolul evenimentelor era, după mulți ani, infinit mai absorbant decât orice ispravă artistică. Apoi, încet-încet, lucrurile au reintrat în normal. Dar în alt "normal" decât cel cu care fuseserăm obișnuiți. Libertatea de expresie proaspăt cîștigată a fost, într-un fel, traumatizantă: ea impunea o schimbare de cod, de reflexe și, în definitiv, de concepție. Cei mai mulți s-au adaptat greu: obișnuiți să trăiască din subtext politic, din "șopîrle", aluzii mordante și efecte de "actualizare", ei au încercat să refacă aceeași rețetă. Numai că, în condiții schimbate, lucrurile sună artificial: e ca și cum ai înlocui realismul socialist cu un realism anti-socialist. Rămîi în plasa unei conjuncturi politice, în raport cu care (riscurile fiind nule), bombăneala cade în facilitate. Sarcasmul "civic" și bășcălia devin o modă. O inflație tîrzie a curajului a umplut scena românească (și cea teatrală și cea publică) de revoluționari. Am realizat acea "revoluție permanentă" la care visa Ceaușescu și după decenii întregi de ideologie samavolnică ("arta cu tendință") am descoperit ideologizarea de bună voie. Nu vreau să spun nici că arta trebuie să fie evazivă, absenteistă, apolitică și nici că teatrele românești n-au produs - în ultimii trei ani - decât variante, mai mult sau mai puțin nobile, de cabaret politic. Atrag doar atenția asupra unei tendințe de banalizare a politicii și asupra unui risc al strictei gesticulații din care arta adevărată, nu are de cîștigat.

Mi-aduc aminte că eram la Londra cînd s-a jucat acolo Hamlet-ul românesc. Mai multe emisiuni de televiziune "pregăteau" spectacolul, prezentînd imagini din România și declarații ale lui Ion Caramitru. Ceea ce m-a frapat era că spectacolul era recomandat nu atît

în sine, cît pentru că venea dintr-o țară agitată și pentru că interpretul principal era om de baricadă. El însuși își relatea tribulațiunile: mai întîi membru în conducerea CPUN, apoi demisionar și, din nou, (adică exact ca la revoluție) în dezacord cu puterea. Un mare actor se legitima prin prestația sa extra-profesională. Hamlet devenea interesant datorită mineriadei. E un caz tipic de resistemizare a valorilor, explicabil, firește, dar, pe termen lung, născător de confuzii.

Decisivă pentru relansarea mișcării teatrale românești a fost întoarcerea, fie și intermitentă, în țară a cîtorva mari personalități din exil: Liviu Ciulei și Andrei Șerban de pildă. De asemenea Lucian Giurchescu și Vlad Mugur. Lucrurile n-au fost întotdeauna simple (nici pentru cei veniți, nici pentru trupele autohtone). Problema cea mai grea pentru "oaspeți" a fost efortul de adaptare la condiții pe care le uitaseră: precaritatea financiară și tehnică, structuri administrative vetuste, mentalități de alt tip. Unii au descurajat prematur, refuzînd să ia notă de decalajul **inevitabil** dintre, să zicem, Frankfurt și București. Bilanțul rămîne însă fericit. Iar ceea ce a constituit o opinie unanimă a marilor regizori "recuperați", a fost înzestrarea excepțională - și încă nevalorificată - a actorimii românești.

TEATRUL ȘI REFORMA

S-a vorbit mult, în vremea ministeriatului meu, de o "lege a teatrelor". Ca și în alte domenii, "consensul" s-a dovedit dificil. Părerii ireductibile, individualități ireconciliabile, temperamente recalcitrante - toate acestea fiind "prezențe" cotidiene în mediile artistice - s-au confruntat mereu și, adesea, dizolvant. "Jos comunismul!" s-a dovedit o lozincă cochetă, pe care nimeni nu se grăbea să o pună în practică în ograda lui. Orice idee de reformă masivă, orice restructurare

funcțională, în conformitate cu "cruzimea" economiei de piață era privită cu ostilitate, ca "nedemocratică" (ar fi interesant să reflectăm, o dată, de cîte ori e invocată **democrația** pentru a nu schimba lucrurile!). Așadar, "jos comunismul", dar cu păstrarea subvenției **Integrale** de la buget, "jos comunismul" cu păstrarea unor trupe obeze, supraîncărcate, nerentabile, "jos comunismul", dar cu excluderea concurenței și fără diferențierea recompensei în funcție de performanță.

În ce mă privește, sînt de acord că strategia guvernamentală ar trebui ca în materie de reformă, să lase instituțiile culturale la urmă. Că numai într-o societate bine reglată juridic și financiar, trecerea culturii în regim de "piață" se poate face fără victime, sau, în orice caz, fără prea multe victime. Pe de altă parte, e obligatoriu să încercăm să ne adaptăm mental la ideea schimbării, oricît ar fi ea de inconfortabilă. Ne îndreptăm spre o lume categoric mai dură și, în orice caz, nesentimentală: o lume cu vedete mai spectaculoase și cu ratați mai triști. Dar în definitiv **am vrut** această lume și trebuie să ne-o asumăm. Deocamdată, sîntem în postura logodnicului lui Arghezi: "iar acum c-o văd venind, aș voi să mi se pară...".

Problema subvențiilor trebuie, și ea, contemplată cu mai puțin patos. Subvențiile nu sînt nicăieri în lume infinite și necondiționate. Nicăieri în lume nu se subvenționează eșecuri. Ca să nu mai vorbim că finanțarea de la buget poate fi și o cale de intervenție și control, pe care nimeni nu și-o mai dorește. În această privință, recomand lumii noastre artistice un foarte actual text, publicat de I.L. Caragiale în **Universul** din 24 martie 1900. E un text împotriva subvențiilor de stat, redactat de un om de teatru. Și nu de un om de teatru oarecare... ■

